

15.5.2023

☐	Määräys
☒	Ohje
☐	Suositus

Säännökset, joihin määräysten/ohjeiden antaminen perustuu
Valtioneuvoston ohjesääntö (VNOS) 22 §, 262/2003

Kohderyhmät
Pirkanmaan, Kanta-Hämeen ja Päijät-Hämeen hyvinvointialueet, palveluntuottajat sekä valvontaviranomaiset

Voimassaoloaika
15.5.2023 - toistaiseksi

Ohje lakkoon varautumisesta ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen turvaamisesta häiriötilanteessa Pirkanmaan, Kanta-Hämeen ja Päijät-Hämeen hyvinvointialueille

Yksityisen sosiaalipalvelualan ammattijärjestöt Sote (Tehy, SuPer, Erto), JHL, Talentia ja Salli (Jyty, PRO) antoivat 4.5 lakkovaroituksen. Viisipäiväinen lakko koskisi 26 ikäihmisten ympärivuorokautisen palveluasumisen yksikköä Pirkanmaalla sekä Kanta- ja Päijät-Hämeessä ja alkaisi 23.5. Alustavan arvion mukaan lakko koskisi ESAVI:n alueella 401 työntekijää ja lakon kohteena olevissa yksiköissä on 654 asiakasta (näistä Kanta-Hämeen hyvinvointialueella 165 työntekijää ja 260 asiakasta ja Päijät-Hämeen hyvinvointialueella vastaavasti 236 työntekijää ja 394 asiakasta) ja LS-SAVIN alueellalakko koskisi 462 työntekijää, ja asiakkaita lakon kohteena olevissa yksiköissä on 679 (kaikki Pirkanmaan hyvinvointialueella).

Työtaistelutoimien kohteena olevien yksiköiden toiminta tulee häiriintymään työtaistelutilanteessa merkittävästi ja palvelujen tuottaminen voi vaikeutua tai jopa estyä kokonaan. Lakon uhka edellyttää, että hyvinvointialueet ja yksityiset palveluntuottajat valmistautuvat ja varautuvat tilanteeseen etukäteen ja varmistavat mahdollisuutensa turvata asiakkaiden välttämättömien sosiaali- ja terveyspalveluiden toteutumisen lakon aikana.

Sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuteen ja varautumiseen liittyvät tehtävät

Sosiaali- ja terveydenhuollon varautumista häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin johtaa, valvoo ja yhteen sovittaa sosiaali- ja terveysministeriö (STM). Valtion viranomaisten ja laitosten sekä hyvinvointialueiden on varmistettava tehtäviensä ja kaikkien järjestämisvastuun piirissä olevien palvelujen toteutuminen myös poikkeusoloissa ja häiriötilanteissa. Hyvinvointialueiden on varauduttava mahdollisen lakon aiheuttamiin häiriöihin ja sen vaikutuksiin sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmälle. Varautumisen ja toimenpiteiden tulee olla ripeitä ja tilannetta ennakoivia ja viranomaisten tulee käyttää niille osoitettua toimivaltaa, noudattaen suhteellisuus-, välttämättömyys- ja tarkoitussidonnaisuuden periaatteita sekä muita hyvän hallinnon vaatimuksia.

Laissa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (Sote-järjestämislaissa 612/2021) säädetään hyvinvointialueen varautumisesta häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Sote-järjestämislain 50 § Varautuminen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Hyvinvointialueen on varauduttava ennakoon tehtävillä valmiussuunnitelmilla sekä muilla toimenpiteillä yhteistyössä alueensa kuntien ja sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueensa hyvinvointialueiden kanssa häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Hyvinvointialueen on varautumisessaan varmistettava palvelujen jatkuvuuden turvaaminen myös silloin, kun palveluja toteutetaan hankkimalla niitä yksityisiltä palveluntuottajilta.

Em. lain 15 § pykälän mukaan hankkiessaan palveluja kyseisen lain 12 §:ssä tarkoitetulla tavalla sopimukseen perustuen hyvinvointialueen on varmistettava, että se pystyy huolehtimaan 8 §:ssä säädetyistä vastuistaan ja palvelutoiminnan jatkuvuudesta sopimuksen voimassa ollessa ja sen päättyessä sekä mahdollisissa sopimuksen rikkomis- ja häiriötilanteissa, muissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Yksityisten sosiaalipalveluiden tuottaja vastaa yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain (922/2011) 5 §:n nojalla siitä, että saman lain 4 §:n mukaiset toimintaedellytykset täyttävät kaikissa tilanteissa.

Toimenpiteet sosiaali- ja terveyspalveluiden turvaamiseksi ja asiakas- ja potilasturvallisuuden varmistamiseksi

Sosiaali- ja terveysministeriö korostaa, että vaikka työtaistelusta aiheutuu palvelujärjestelmälle lisäpainetta, hyvinvointialueiden ja yksityisten palveluntuottajien on huolehdittava niille kuuluvien tehtävien suorittamisesta ja turvattava asiakkaiden ja potilaiden oikeus saada tarvitsemansa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut yksilöllisiä tarpeita vastaavasti. Hyvinvointialueiden tulee laatia etukäteen suunnitelma mahdollisen lakon varalta siitä, miten palvelut turvataan lakon aikana kiinnittäen erityistä huomiota kiireellisten ja välttämättömien sosiaali- ja terveyspalveluiden turvaamiseen sekä asiakas- ja potilasturvallisuuden varmistamiseen. Hyvinvointialueiden on jatkuvasti arvioitava palvelutarpeen kehitystä ja varauduttava jo ennakkollisesti muuttamaan toimintaa palvelutarpeeseen vastaamiseksi. Varautumisen tulee kattaa kaikki hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevat palvelut. Vastuu palveluista on kuitenkin ensisijaisesti palvelun tuottajalla sopimuksen mukaisesti.

Koska suunnitellun lakon pituus on 5 päivää ja hyvinvointialue järjestämisvelvollisena tahona joka tapauksessa turvaa välttämättömät palvelut ja myös palvelun tuottajille on oma ensisijainen vastuunsa, ei lainsäädännöllisiä keinoja tässä yhteydessä nähdä mahdollisina. Kunnan ja hyvinvointialueen virkaehtosopimuksista annetun lain 12 §:ssä tarkoitettu suojelutyö koskee vain kunnan ja hyvinvointialueen viranhaltijoita. Yksityisellä sektorilla ei siis ole mahdollisuutta velvoittaa työntekijöitä virkamieslainsäädännön mukaisen suojelutyön tekemiseen.

Palveluiden järjestämisessä hyvinvointialueiden ja soveltuvin osin yksityisten palveluntuottajien keinoina ovat ensisijaisesti:

- Hyvinvointialueiden on tarkistettava yksityisten sopimukset häiriötilanteisiin varautumisesta ja annettava varautumisohjeus ostopalveluntuottajille.
- Hyvinvointialueiden välinen yhteistyö

- Ostopalvelujen ja palvelusetelin hyödyntäminen, rekrytointi henkilöstöyrityksistä ja mahdollinen opiskelijatyövoiman käyttö
- Yksityistä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutuotantoa sekä kolmannen sektorin toimijoita voidaan käyttää täydentämään ja vahvistamaan palvelutuotantoa työtaistelun aikana alueen tarpeen mukaisesti.
- Työlainsäädännön mukaiset mahdollisuudet, henkilöstösiirrot ja neuvottelut työntekijöiden kanssa
- Palvelujen muut organisointi- ja järjestämismahdollisuudet

Lakon toteutuessa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmä on vaarassa kuormittua merkittävästi, mikäli hyvinvointialueet joutuvat ottamaan vastattavakseen lakon kohteena olevien yksiköiden asiakkaiden hoidon. Varautumisen ja suunnittelun tarkoituksena on varmistaa häiriötilanteen aikana ja palvelujärjestelmän kuormittuessa riittävä henkilöstömäärä niin, että sosiaali- ja terveyspalvelujen toimintakyky voidaan turvata.

Tilannekuvan kokoaminen

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää tärkeänä palvelujen kuormitukseen ja henkilöstöön liittyvän ajantasaisen tilannekuvan muodostamista sekä siihen liittyvää tiedon analysointia, jotta käytettävissä olevat resurssit voidaan suunnata kriittisiin tarpeisiin. Sosiaali- ja terveysministeriö seuraa mahdollisen lakon aiheuttamaa tilannetta AVI:en keräämän hyvinvointialueiden varautumiseen liittyvän taustamateriaalin kautta ja käy niiden pohjalta hyvinvointialueiden ja valmiuskeskusten kanssa vuoropuhelua lakkoon varautumisesta ja sen edellyttämistä toimenpiteistä. Mikäli lakko käynnistyy, tulee valmiuskeskusten muodostaa tilannekuvaa lakon vaikutuksista asiakkaiden palveluiden saatavuuteen ja hyvinvointialueiden kykyyn vastata tarpeisiin asiakas- ja potilasturvallisuutta vaarantamatta.

Sote-järjestämislain 51 §:ssä säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskuksista ja sen tehtävistä. *Sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskuksen tehtävänä on yhteistyöalueellaan:*

- 1) koota ja analysoida tietoa sosiaali- ja terveydenhuollon häiriötilanteista ja niiden uhkista;*
- 2) muodostaa ja ylläpitää sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän valmiutta kuvaavaa tilannekuvaa, joka sisältää tiedot palvelujärjestelmän toiminnasta ja kuormituksesta, henkilöstö- ja materiaaliressursseista ja tukipalveluiden toiminnasta;*
- 3) jakaa salassapitosäännösten estämättä yhteistyöalueensa hyvinvointialueille sekä aluehallintovirastoille niiden tehtävien hoitamista varten 1 ja 2 kohdassa tarkoitetut tilannekuvatiedot;*
- 4) jakaa salassapitosäännösten estämättä muille sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskuksille ja sosiaali- ja terveysministeriölle 1 ja 2 kohdassa tarkoitetut tilannekuvatiedot valtakunnallisen tilannekuvan luomiseksi.*

Valmiuskeskusten oikeudesta saada tietoja säädetään 51 §:n 4 momentissa: *Valmiuskeskuksella on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä yhteistyöalueensa hyvinvointialueilta tehtäviensä hoitamiseksi välttämättömät palvelujärjestelmän toimintaa ja kuormitusta, henkilöstö- ja materiaaliressursseja ja tukipalveluiden toimintaa kuvaavat tiedot.*

Sosiaali- ja terveysministeriö kehottaa aluehallintovirastoja valvovana viranomaisena pitämään yhteyttä alueensa palvelujärjestelmään ja huolehtimaan, että lakkoon ja sen edellyttämiin toimenpiteisiin on alueellisesti varauduttu ja että asiakas- ja potilasturvallisuus sekä välttämättömät palvelut voidaan väestölle turvata.

Osastopäällikön sijaisena,
johtaja

Eveliina Pöyhönen

Sosiaalineuvos

Juha Luomala

Jakelu

Pirkanmaan hyvinvointialue
Pirkanmaan hyvinvointialue/ sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskus
Kanta-Hämeen hyvinvointialue
Päijät-Hämeen hyvinvointialue
HUS/ sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskus
Aluehallintovirastot
Valvira
Terveiden ja hyvinvoinnin laitos
Aluehallintovirastot
Valvira

Tiedoksi

Perhe- ja peruspalveluministeri Kiuru
STM kansliapäällikkö
Työ- ja elinkeinoministeriö
STM/OHO
STM/YTO

VN/14644/2023-STM-1

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: